

Plantsoen
232.41

Mogelijkheden van de kwekers tot coördinatie van een kwalitatief en kwantitatief voldoende aanbod

J. G. Haker

Om te kunnen komen tot mogelijke coördinatie is het onder meer gewenst een inzicht te hebben in de ontwikkelingen op het gebied van het areaal, van de aantallen bedrijven, teeltwijzen, teeltverschulvingen en de oorzaken daarvan, de wijze van afzet, de export, etc.

De eerste tabel gaat daarom in op de verschuivingen in de loop der jaren van het areaal boomkwekerijgewassen, en in het bijzonder die van het bos- en haagplantsoen in Nederland.

meegegroeid met de toename van het totale areaal.

Ook in sommige ons omringende landen is het areaal bos- en haagplantsoen volgens tabel II beduidend teruggelopen.

Opvallend is dat slechts met uitzondering van Nederland de laatste twintig jaar het areaal plantsoenen in alle vermelde landen is teruggelopen, terwijl met uitzondering van Frankrijk de totale arealen boomkwekerij per land in het algemeen sterk zijn toegenomen.

Tabel 1. Verloop van de oppervlakte boomkwekerij in Nederland met i.h.b. van bos- en haagplantsoen in ha en in % (CBS)

	1950	1955	1960	1965	1970
1) Totale opp. boomkwekerij	3086	2627	2942	3413	3780
2) w.v. bos- en haagplants. en 2) in % van 1)	610 19,5	535 20,4	505 17,2	496 14,5	551 14,6

Uit de tabel blijkt dat het werkelijke areaal bos- en haagplantsoen van 1950 tot 1960 is teruggelopen met 100 ha, dat tot 1965 het areaal vrijwel constant bleef en dat dit daarna weer met 50 ha is toegenomen.

Bekijkt men het aandeel van het plantsoen in het totale areaal boomkwekerijgewassen, dan is het percentage van 19,5 in 1950 teruggelopen tot 14,5 in 1970. Het aandeel van het bos- en haagplantsoen is dus niet

Bij niet al te grote verschillen in teeltwijzen (o.a. plantafstanden) en dus in aantallen/ha zal dientengevolge import vanuit het buitenland ter gelegener tijd alleen maar plaatshebben tegen scherp concurrerende prijzen, waarbij onder andere bijvoorbeeld transportkosten niet zonder betekenis zijn.

Gezien de huidige tendens in de landbouw onder andere met betrekking tot het sterk toenemend aantal

Tabel 2. Verloop van de oppervlakte boomkwekerij in diverse landen en i.h.b. van bos- en haagplantsoen in ha (Eur. Gartenbau Statistik en SPV).

	1950	1955	1960	1965	1970
West Duitsland					
oppervlakte boomkwekerij	1700	7500	10748	10530	13651
w.v. bos- en haagplantsoen				3085	2324
Denemarken					
totaal	2590	1891	2057	2489	2780
w.v. bos- en haagplantsoen		695	721	599	451
België					
totaal	1449	1353	1446	1953	1957
w.v. bos- en haagplantsoen	517	537	711	746	679
Frankrijk					
totaal	16100	16100	13700	9287	9317
w.v. bos- en haagplantsoen	6200	7100	7500	2357	1958

saneringen en de zeer geringe creatie van nieuwe bedrijven, is de verwachting gewettigd dat er in de nabije toekomst in ruime mate gronden tegen lagere prijzen ter beschikking zullen komen.

Bekend is dat een niet onbelangrijk deel zeker ook van de Nederlandse agrariërs tot aan hun vijftenzestigste zal trachten hun bedrijf gaande te houden, waarna geen opvolger het bedrijf zal voortzetten.

De Structuurnota 4 x S, 1970 over de land- en tuinbouw in Noord-Brabant, stelde de afvloeiing van agrarische ondernemers op 1000 per jaar voor de komende tien jaar (tot 1980). De werkelijke cijfers bedroegen voor 1970: 1150 en de geschatte voor 1971 op 1400. (Daling aantal land- en tuinbouwbedrijven in Nederland van 1959 tot 1970 van 308.054 tot 184.613).

Een belangrijk gegeven met betrekking tot de toekomstige voorziening van bos- en haagplantsoen is het op de hoogte zijn van de tendens naar schaalvergroting van het buitenlandse boomkwekerijbedrijf, hoe dat plaatsvindt en hoe het aantal bedrijven zich dienaangaande ontwikkelt.

Voor Nederland zijn o.a. hiervoor door ir. Van Elk (Boskoop) een aantal cijfers verzameld, welke in tabel III zijn weergegeven.

Tabel 3. Ontwikkeling van de oppervlakte boomteelt in ha en i.h.b. van bos- en haagplantsoen in diverse provincies (CBS).

Provincie	jaar	totaal	w.v. bos- en haagplantsoen
Groningen	1950	207	28
	1955	196	44
	1960	272	48
	1965	366	49
	1970	387	66
Gelderland	1950	357	80
	1955	270	57
	1960	285	50
	1965	289	23
	1970	360	27
Zuid-Holland	1950	678	17
	1955	707	13
	1960	732	7
	1965	786	10
	1970	851	8
Noord-Brabant	1950	668	216
	1955	532	218
	1960	675	270
	1965	837	285
	1970	974	332
Limburg	1950	523	100
	1955	470	122
	1960	536	80
	1965	670	74
	1970	694	71

Uit deze tabel blijkt dat Noord-Brabant veruit het grootste areaal plantsoen vertegenwoordigt, hetgeen

neerkomt op 60% van het landelijk areaal. Daarnaast is ook Limburg van betekenis (enkele grote kwekerijen) en Groningen kan van toenemend belang gaan worden. Zoals bekend is het bos- en haagplantsoen van oudsher vooral in de gemeente Zundert geconcentreerd. Door een plaatselijke winkelier, Adriaan van Aalst, werd in 1863 begonnen met het zaaien van dennen op de vocht-houdende doorlatende gronden langs het beekje de "Weerij". De dennekegels werden bij de bakker geëest. Van lieverlee kweekte Van Aalst zoveel planten, dat hij ermee ging handelen, hetgeen mede tot gevolg had dat er een boomkwekerij uitgroeide. Uiteraard lokte dit ook anderen aan en ontstonden er meerdere kwekerijen. Vooral na 1945 is het aantal sterk uitgebreid en bedraagt nu 50 bedrijven met rond 400 ha kwekerij, hetgeen neerkomt op rond 10% van de landelijke oppervlakte. Naast bos- en haagplantsoen werden ook vrij spoedig laan- en vruchtbomen gekweekt, terwijl in een nog later stadium de teelt van sierheesters en coniferen volgde. Vooral van de laatste tijd dateert het stekken onder waternevel onder glas van de zgn. fijnere boomkwekerijgewassen. In tabel IV wordt een beeld gegeven van de bedrijfsgrootte en het verloop daarvan sinds 1965.

Tabel 4. Bedrijven met boomteelt verdeeld naar bedrijfsgrootte te Zundert (CVT Den Bosch) in ha

jaar	<1	1-2	2-5	5-10	10-20	>20	totaal
1965	3	10	17	10	4	3	47
1968	7	16	17	5	6	1	52
1971	2	21	15	5	4	4	51

Vooral na 1968 is er toch wel een zekere tendens van schaalvergroting te bespeuren, vooral in de groep van 1-2 ha en > 20 ha. Ook het aantal bedrijven met boomteelt als nevenberoep is in die periode toegenomen van 27 tot 35. Werd de produktiewaarde voor 1968 op 5,9 miljoen geschat, voor het seizoen 1970/1971 ligt dat rond de 7,1 miljoen gulden.

Volgens de CBS-cijfers ligt de gemiddelde bedrijfsgrootte van de Nederlandse en Brabantse boomkwekerijbedrijven respectievelijk op 1,24 en 2,25 ha, die van Zundert komt hier toch beduidend boven uit. Het blijft echter zeer de vraag of de gemiddelde bedrijfsgrootte in Zundert voldoende is om tot een zo rationeel mogelijke produktie van het plantsoen te komen, of dient men er in de toekomst vanuit te gaan dat dit bij voorkeur en alleen dient te geschieden op bedrijven boven de 10 à 20 ha of zelfs nog meer? Blijft dan de vraag: waar dan wel? In tabel V wordt ingegaan op de aantallen bedrijven en de gemiddelde bedrijfsgrootte in de belangrijkste boomteeltprovincies.

Tabel 5. Aantal boomkwekerijbedrijven en de gemiddelde bedrijfsgrootte in ha.

		1950	1960	1965	1970
Nederland:	aantal bedrijven	2347	2622	3293	3044
	gemid. bedrijfsgrootte	1,31	1,13	1,05	1,24
Groningen:	aantal bedrijven	126	153	263	184
	gemid. bedrijfsgrootte	1,64	1,77	1,39	2,10
Gelderland:	aantal bedrijven	380	359	353	328
	gemid. bedrijfsgrootte	0,94	0,79	0,82	1,10
Z.-Holland:	aantal bedrijven	872	1092	1447	1257
	gemid. bedrijfsgrootte	0,78	0,68	0,54	0,68
N.-Brabant:	aantal bedrijven	280	320	396	433
	gemid. bedrijfsgrootte	2,39	2,11	2,11	2,25
Limburg:	aantal bedrijven	239	272	326	332
	gemid. bedrijfsgrootte	2,19	1,97	2,06	2,09

De tabel geeft weer dat het aantal bedrijven met boomteelt slechts in de provincies Brabant en Limburg toeneemt, dat die tezamen met Groningen tevens de provincies zijn met de grootste gemiddelde bedrijfsgrootten (>2 ha); dat het aantal bedrijven, vooral in Zuid-Holland en in mindere mate in Groningen en Gelderland, is afgenomen. Wel dient te worden opgemerkt dat na 1966 in Zuid-Holland het aantal bedrijven weer een stijging vertoont.

Wat de wijze van afzet betreft kwam uit een onderzoek van Schupper (LEI) in tabel VI naar voren dat er voor de Zundertse kweker diverse afzetmogelijkheden voor zijn produkten zijn. Waren de telers van bosplantsoen vooral in die tijd nog voor de afzet van hun gewassen hoofdzakelijk aangewezen op enkele min of meer de markt beheersende instellingen, zoals SBB en de Ned. Heide Mij, dan lag het voor de hand dat zij, gezien de sterk geconcentreerde vraag, geen al te sterke positie innamen. Te constateren is dat het aandeel van het areaal bosplantsoen in het totale areaal van Zundert teruggelopen is met 10% tot 60%.

Mede juist door de prijsvorming maar ook door het bouwen van warenhuizen, waarin de gestekte gewassen gedurende de zomer doorgekweekt en tijdens de winter beschermd worden tegen ongunstige weersinvloeden en het feit dat bij een aantal kwekers de teelt van zetstammen een specialiteit geworden is, is Zundert niet meer

alleen maar een centrum van louter bos- en haagplantsoen.

Hieruit blijkt onder andere dat ongeveer de helft van de kwekers aan export doet. Door de gunstige ligging ten opzichte van België is het voor de kwekers mogelijk ook kleinere particuliere orders te aanvaarden. De laatste jaren neemt ook de vraag van Duitse zijde voor rechtstreekse levering toe. De vraag naar sierheesters – hetgeen een gunstige teeltcombinatie vormt met het bosplantsoen – voor massaproductie is sterk gestegen. Terwijl ook de afzet van plantgoed van gestekte siergewassen in binnen- en buitenland sterk is toegenomen. Voor wat meer inzicht in de afzet laat tabel VII, betreffende de centra of gebieden van waaruit geëxporteerd wordt, zien dat vooral het laatste seizoen enige verschuivingen aan de gang zijn (tabel 7).

Opvallend is dat het percentage van Boskoop en omgeving gedaald is en verschoven is naar de Bollenstreek. Bloembollenverzendinghuizen en de sterk toegenomen afzet van vaste planten in plastic pot zijn hier debet aan. West Noord-Brabant laat ten opzichte van het voorgaande seizoen een verdubbeling van de export zien, een tendens welke zich naar het laat aanzien wel in de komende jaren zal voortzetten.

In tabel VIII wordt voor wat betreft het bos- en haagplantsoen ingegaan op het verloop van de export naar de EEG en andere landen, waarbij de ligging van Zundert ten opzichte van de grootste afnemers zoals België, West-Duitsland en Engeland bijzonder gunstig is. Mocht de verdubbeling van de export naar Frankrijk zich de komende jaren verder ontwikkelen, dan liggen ook hier gunstige perspectieven voor Zuid-Nederland.

In verband met de export kan de mogelijke toetreding van Engeland en de Scandinavische landen tot de EEG voor het bos- en haagplantsoen van vrij grote betekenis worden. Een opwaartse beweging van de prijs kan mogelijk het gevolg zijn en de voorziening in het binnenland kan onder grotere druk komen te staan.

Alvorens nader in te gaan op de mogelijkheden van de samenwerking en coördinatie van kwekers worden in tabel IX nog enige cijfers gegeven van de Nederlandse export van bos- en haagplantsoen over een reeks van jaren, waarbij een duidelijk dieptepunt in 1966/1967 op te merken valt, als gevolg van de zgn. mijnhoutramp.

Tabel 6. Afzet van boomkwekerijgewassen (LEI)

bedrijfs- grootte (in ha)	aantal bedrijven met afzet					
	aan kweker/ handelaar in Zundert	rechtstr. aan in- stellin- gen	export	aan han- delaren buiten het centrum	rechtstr. aan par- ticulier- en	totaal
<1	3	-	-	3	1	3
1- 2	9	10	3	10	5	10
2- 5	16	16	4	15	9	17
5-10	9	9	7	10	7	10
10-20	3	2	3	3	2	4
> 20	3	3	3	3	3	3
totaal	43	40	20	44	27	47

Tabel 7. Centra van waaruit wordt geëxporteerd (uitvoerbedragen)

	1968/1969	in %	1969/1970	in %	1970/1971	in %
Boskoop en omgeving	57.272	70	60.969	70	62.623	65
Bollenstreek	13.420	16	13.321	15	18.775	19,5
Limburg	3.466	4	4.233	5	4.254	4,5
Veendam en omgeving	2.245	3	2.131	2,5	3.131	3
W. Noord-Brabant	890		677		1.329	
O. Noord-Brabant	389	7	680	7,5	602	8
Aalsmeer	1.290		1.205		1.244	
Overijssel en Drente	601		734		276	
Overig Nederland	2.645		3.554		4.074	
totaal	82.218	100	87.503	100	96.407	100

Tabel 8. Export naar diverse landen van bos- en haagplantsoen in stuks x 1000.

land	1968/1969	1969/1970	1970/1971
totaal EEG-landen		9.645	8.327
w.v.: België			
West-Duitsland	6.665	7.704	6.163
Frankrijk	380	297	625
Italië	65	94	89
totaal derde landen		9.968	11.743
w.v.: Engeland	} 10.923	8.205	10.629
Ierland			
Denemarken	} 449	786	535
Finland			
Noorwegen			
Zweden			
USA - Canada	270	276	326
Zwitserland	25	123	102
totale export	20.403	19.613	20.073

aantal zeer grote kopers, waartegenover een vrij groot aantal aanbieders met kleine tot zeer grote hoeveelheden stond, ontstond er een situatie, waardoor:

- er veel onderling wantrouwen is onder de kwekers
- er een te sterk individueel gedragspatroon is (teeltgeheimen e.d.) en te weinig neiging tot coöperatie (Coöperatieve-koelhuis-gezegde bijv.: als we elkaar onze teeltkennis e.d. uitwisselen dan zijn we tien jaar vooruit).
- men elkaar weinig licht in de ogen gunt (grote teler dient via tussenpersoon te kopen, anders prijsopdrijving)
- verschuivingen in het teeltpatroon optraden (mede uiteraard ten gevolge van de mijnhoutramp, dus ook de rentabiliteit van het plantsoen) naar intensievere teelten, waardoor het aanbod mogelijkwerijs wel eens in gevaar zou kunnen komen ten opzichte van de toenemende vraag.

Om tot concentratie te kunnen komen, zal met deze factoren, die uiteraard van gebied tot gebied verschillen, terdege rekening moeten worden gehouden. Uit eigener beweging is een aantal kwekers om de tafel gaan zitten en ziet wel degelijk in, dat door concentratie

Tabel 9. Nederlandse export van bos- en haagplantsoen x 1000 stuks (bedrijven van siergewassen).

	1964/1965	1965/1966	1966/1967	1967/1968	1968/1969	1969/1970	1970/1971
bos- en haag-plantsoen	28.492	24.925	13.644	17.193	20.403	19.613	20.073

Mogelijkheden tot samenwerking en coördinatie van kwekers; uitgangspunten

Het is wenselijk om tegenover de (mogelijk) toenemende concentratie van de binnenlandse vraag en wellicht ook die vanuit het buitenland (toetreding in het bijzonder van Engeland tot de EEG, zie tabel VIII) te komen tot een sterkere concentratie van het aanbod. Hierdoor kan de meest juiste prijsvorming en mede daardoor continuering van de teelt en dus ook van het aanbod in voldoende mate bewerkstelligd worden.

Mede door het, vooral in het verleden, min of meer monopolistisch karakter van de vraag door het beperkte

van het aanbod door middel van een verkoopbureau (-organisatie) een grotere specialisatie per bedrijf mogelijk gaat worden. Deze specialisatie kan inhouden dat de gewassen in grotere eenheden geteeld kunnen worden. Een hoger niveau van vakbekwaamheid en een hogere graad van mechanisatie en arbeidsrationalisatie kunnen tot de mogelijkheden gaan behoren; ook de administratieve werkzaamheden zouden voor het produktieve bedrijf sterk verlicht kunnen worden etc.

Uitgaande van de gedachte dat de bosplantsoenkweker wil contracteren en waarom zou hij dat niet - de klant is immers koning - (Hij zal inderdaad die kwaliteit telen die gewenst wordt, mits hem uiteraard lonende prijzen

geoffreerd worden. Wie of welke instantie zal uitmaken wat die lonende prijzen dan wel zijn?), dan zal om te kunnen komen tot concentratie van het aanbod aan een aantal factoren aandacht geschonken dienen te worden.

Een aantal van deze factoren zou als volgt omschreven kunnen worden:

- vermindering c.q. opheffing van het onderlinge wantrouwen onder de kwekers.
- zeer intensieve begeleiding van kwekers om hen rijp te maken voor de samenwerkingsgedachte met de consequenties die daaraan verbonden zijn.
- duidelijk inzicht dient verkregen te worden in de op te zetten organisatievorm, werkwijze, financiële inbreng, fiscale aspecten, reglementen, kwaliteitsnormen, gevolgen van uitreden e.d.
- het gezamenlijk aangaan van een object met een financiële participatie als een eerste aanzet tot mogelijke handeling en overwinning van wantrouwen en de drempelvrees in verband met verlies van afnemers e.d.

- een goed samenspel in een sfeer van tegemoetkoming en vertrouwen met afnemers wordt bijzonder wenselijk geacht (de eerste schoorvoetende schreden van SBB naar de "combinatie van Zundertse bosplantsoenkwekers" dienen ten sterkste te worden bevorderd).

Teneinde een en ander daadwerkelijk binnen redelijke termijn van de grond te krijgen, zouden de volgende suggesties dienstig kunnen zijn:

I Doordat de eerste aanzet tot praten met elkaar en om de tafel gaan zitten van een beperkt aantal plantsoenkwekers aanwezig is (niet alleen in Zundert, maar ook kennelijk in het noorden des lands), dient intensievere begeleiding door de voorlichtingsdienst overwogen te worden. Naar analogie van de "Elgro" (East-Lancashire Growers Org.), een Engelse groentelersorganisatie, zou een "marketing" deskundige tijdelijk ter beschikking van de combinatie van telers moeten komen om bijv.:

- a mede het drukwerk te verrichten over het organisatiepatroon e.d.
- b allerlei contacten te leggen
- c als een neutraal centraal punt te fungeren
- d het mentale rijpingsproces zoveel mogelijk te activeren
- e voorlopig als spreekbuis te kunnen fungeren (o.a. ook voor buitenlandse afnemers).

Een organisatievorm als de Elgro - maar dan wat aangepast aan de Nederlandse omstandigheden - met telersgroeperingen per gewas of groepen van gewassen, overkoepeld door een bestuur, dat bijgestaan wordt door een productieplanner en/of verkoopmanager in engere zin, voor het bos- en haagplantsoen zou mogelijk kunnen zijn. Denkbaar is het ook in bredere zin een combinatie te maken met de laan- en parkbomengewassengroep (waarvan ook een eerste aanzet daadwerkelijk aan de

gang is) en/of een sierheesters- en coniferengroep.

Duidelijk zal zijn dat afstoting van het handelsverkoop-aspect van de huidige bedrijfsvoering voorop dient te staan. De volgende fase kan zijn om in onderling overleg te komen tot sortimentsbeperking, tot specialisatie, tot het telen in grotere eenheden met aangepaste mechanisatie, tot gezamenlijke inkopen, tot een mogelijk centrale administratie, kostprijsberekening, marktverkenning, etc.

II Voor Zundertse omstandigheden zou het tot stand komen van een dependance van de boomteeltproeftuin te Horst specifiek gericht op het bos- en haagplantsoen van grote betekenis kunnen zijn. Elders kan er te weinig aandacht aan teelttechniek e.d. besteed worden. Gezamenlijke ondersteuning, financiële bijdragen van kwekers en anderen, coördinatie van het onderzoek van proefstations, proeftuin, dependance, etc. zijn bijzonder gewenst.

III Verdere uitbouw van het huidige beperkte bedrijfseconomisch onderzoek (kostprijs oriënterende berekening door medewerkers van het Consulentenschap voor de Tuinbouw te 's-Hertogenbosch, in overleg met het LEI) is dringend gewenst, vooral ook mede met het oog op meerjarige contracten en ten behoeve van de kwaliteitseisen. Door de werkgroep kassen, koelhuizen- en schuurbouw van de sectie boomteelt voor Zuid-Nederland (CVT Roermond en CVT 's-Hertogenbosch) wordt momenteel, in overleg met het proefstation te Boskoop, van genoemde objecten een rapport samengesteld.

IV Gunstige voorwaarden scheppen ten behoeve van de ruilverkavelingssituatie. Ruilverkaveling in Zundert zal de eerstkomende tien jaar wel niet het geval zijn. Oorzaken: er zijn te weinig gezaghebbende en "doorklinkende" stemmen in het gebied aanwezig, het is structureel een bijzonder moeilijk gebied (zeer vele kleine percelen, aanwezigheid boomkwekerij en intensieve aardbeienteelt, pendel naar Rotterdam). Het is niet ondenkbaar dat vooral een gebied met veel boomkwekerijen de beleids- en uitvoerende instanties huiverig maakt eraan te beginnen.

V Gezien de toenemende belangrijkheid van de Brabantse en Zuid-Nederlandse boomkwekerij is het van groot belang dat er aangepaste vertegenwoordigingen zijn in besturen van proefstations, LEI, Produktschap, NAK-B, Landbouwschap, Provinciale Raden voor de bedrijfsontwikkeling, e.d. Een meer effectieve doorstroming van het landelijk beleid naar een relatief groot aantal producenten wordt hierdoor verbeterd, terwijl het regionaal niveau erdoor kan toenemen.

VI Teneinde uiteindelijk niet alleen regionaal, maar vooral ook landelijk het op de behoeften van de praktijk gericht teelttechnisch/bedrijfseconomisch onderzoek te

kunnen entameren, is naast een intensivering van de contacten tussen het Bosbouwproefstation en de regionale Tuinbouwvoorlichtingsdiensten een adviescommissie (programmeringscommissie) als overleg-adviesorgaan ten zeerste gewenst. Vertegenwoordigers van het georganiseerde bedrijfsleven, de Directie Tuinbouw en Akkerbouw, het LEI, het PVS, het Bosbouwproefstation, de dependance te Zundert en enkele regionale Consulentschappen voor de tuinbouw zouden in deze programmeringscommissie zitting dienen te hebben.

VII Gezien enerzijds het zeer moeilijk te overwinnen aspect van het verliezen van klandizie bij mislukking van de combinatie aan collega/conhoudenten en wil men anderzijds de concurrentiepositie behouden en verbeteren, dan zal aan de bedrijfsstructuur veel verbeterd moeten worden. Dit vraagt grote investeringen en subsidiëring van deze vormen van samenwerkingsverbanden ten behoeve van bedrijfsgebouwen, koelhuizen verpakingslijnen, sorteerrhallen e.d. dient als uiterst gewenst beschouwd te worden.

VIII Ter verbetering vooral van het financieel-bedrijfseconomisch inzicht van de jonge beginnende kweker, wordt door het Tuinbouwconsulentschap in samenwerking met de NCB, nu voor de vierde achtereenvolgende keer in Brabant de zgn. EVTO-cursus

georganiseerd. Er is wel eens met een paar vooraanstaande kwekers gepraat, mede ook ter verhoging van het teelttechnisch en bedrijfseconomisch inzicht om een bedrijfsleidersvakschool voor de boomkwekerij te verzorgen.

Er wordt reeds voor de vierde achtereenvolgende keer een boomteeltvakschool te Boxtel gegeven. Een gebrek aan aanpak tot genoemde bedrijfsopleidersopleiding valt toch wel bij het bedrijfsleven te constateren. Men is vermoedelijk wat bang dat de medewerkers na genoten opleiding voor zichzelf zullen gaan beginnen. Sterkere financiële betrokkenheid van de medewerkers in het bedrijf kan de binding aan het bedrijf alleen maar ten goede komen. Ook betere werkresultaten, hogere prestaties door toenemende ambitie, verdergaande taakverdeling en meer medeverantwoordelijkheid willen dragen e.d. zijn dan niet uitgesloten.

Tot slot laten tabellen X en XI zien dat, gezien de aantallen werknemers en hun leeftijden, het nog zinvol is om hier in ruime mate aandacht aan te besteden, mede tot het behoud van de boomteelt en het welzijn van hen die erin werken.

Naar leeftijd bezien is 80-85% van de werknemers jonger dan vijftig jaar, zowel voor Zundert als Noord-Brabant, hetgeen als een bijzonder gunstige leeftijdsopbouw beschouwd mag worden.

Tabel 10. Aantal en leeftijdsopbouw van werknemers in de boomkwekerij te Zundert en in Noord-Brabant per 1 januari 1971 (CVT-Den Bosch).

		< 20	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70	totaal
Zundert	los	41	24	24	22	16	6	3	136
	vast	6	26	41	31	14	11	1	130
N.-Brabant	los	230	125	74	76	38	31	7	581
	vast	27	109	99	61	36	27	1	360

Tabel 11. Leeftijdsopbouw getotaliseerd tot 40 en 50 jaar en in % van het totaal.

		totaal tot 40 jaar	in %	totaal tot 50 jaar	in %
Zundert	los	89	65	111	81
	vast	73	56	104	80
N.-Brabant	los	429	74	505	87
	vast	235	65	296	85